

UDK 372.879.6
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 3. rujna 2012.

TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA IZ PERSPEKTIVE UČENIKA OSMIH RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Dr. sc. Zvonimir Tomac
Dr. sc. Mara Šumanović
Mr. sc. Dražen Rastovski

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Učiteljski fakultet u Osijeku

Sažetak: Osnovni je cilj istraživanja bio utvrditi percepcije učenika osmih razreda prema predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura u osnovnoj školi. Uzorak ispitanika obuhvatio je 314 učenika (154 učenika i 160 učenica) osmih razreda osnovnih škola u Osijeku, Hrvatska. Sastavljen je instrument – upitnik zadovoljavajuće pouzdan koji je s dvanaest čestica procijenio percepcije predmeta u obilježjima: *zanimljivost, razumljivost, težina, korisnost za sadašnji život, važnost za budući život te omiljenost* predmeta. U obradi se koristila deskriptivna statistika, faktorska analiza, analiza varijance ANOVA te *post hoc* analiza.

Rezultati pokazuju kako većina učenika voli predmet zato što je lak, zanimljiv, razumljiv i koristan za njihov sadašnji život. Na nastavi se osjećaju sigurnima i zadatke obavljaju s lakoćom. Trećina učenika ne prepoznaje vrijednost predmeta za budućnost, koji im i nije najomiljeniji, ne žele ga više od dva puta tjedno, i na nastavi se pretjerano ne trude. Faktorskom je analizom dobivena jedna dimenzija definirana kao *omiljenost* predmeta. Dobivena je dimenzija poslužila kao varijabla pomoću koje su utvrđene razlike u percepcijama učenika podijeljenih u kategorije kriterijskih varijabli. Utvrđene su razlike u percepcijama učenika. Izrazito pozitivna mišljenja imaju dječaci te učenici koji su tjelesno aktivniji. Slabija je omiljenost dobivena kod djevojčica te kod učenika čiji su omiljeni predmeti matematika i strani jezik.

Ključne riječi: osnovna škola, tjelesna i zdravstvena kultura, učeničke percepcije.

Uvod

Poboljšanje kvalitete obrazovanja jedan je od razloga njegovim brojnim promjenama koje se u svijetu i kod nas događaju. Vrlo se često spominje obrazovanje koje treba biti usmjereno na učenika kao subjekta odgoja i obrazovanja za buduće „društvo znanja“. Deklarativna zalaganja za navedeni

pristup obrazovanju nedovoljno prate istraživanja koja su usmjerena na učeničke percepcije škole i školskih predmeta.

Republika je Hrvatska u zadnjem desetljeću, s namjerom da prilagodi svoj odgojno- obrazovni sustav Europskoj uniji, pristupila radikalnim zahvatima. Izrađen je Hrvatski nacionalni obrazovni standard i provjeren u 2005./6. godini. Na njegovim temeljima proveden je 2006. godine danas aktualni Nastavni plan i program za osnovnu školu te donesen Nacionalni okvirni kurikulum (NOK) 2011. godine. Sada se na temeljima NOK-a trebaju izraditi predmetni kurikuli. Da bi njihova izrada bila kvalitetna, nužno ju je temeljiti na analizi aktualnoga stanja prethodnoga programa. Analize stanja nastavnih planova i programa na temelju procjena onih kojima je program namijenjen, daju vrijedne informacije koje ističu prednosti i nedostatke te upućuju na poželjne smjernice u izradi budućih kurikula.

Iz toga se razloga i pristupilo ovome istraživanju koje je usmjereno na procjenu općega – aktualnoga nastavnog plan i programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi, iz perspektive učenika osmih razreda, dakle onih koji su ovaj predmet doživljavali kroz provedbu nastavnoga plana i programa provedenoga 2006. Pristup istraživanju oslanja se na istraživanje Baranović i suradnika koje je imalo za cilj vrjednovati nastavne programe svih predmeta osnovne škole pomoću mišljenja nastavnika i učenika. Marušić (2006.a) je u navedenom istraživanju (Baranović i sur., 2006) vrjednovala nastavne programe u osnovnoj školi iz perspektive učenika osmih razreda. Vrjednovala je programe koji su bili aktualni 2003. Tjelesnu su i zdravstvenu kulturu (u daljnjem tekstu TZK) učenici, u navedenom istraživanju, procijenili najzanimljivijom i najlakšom od svih predmeta. Na semantičkoj skali od devet stupnjeva, u kojoj viši stupanj odgovara nižoj vrijednosti procjene, važnost TZK-a na petom je mjestu, a korisnost za budućnost učenika na trećem mjestu. Zbog nastavnih sadržaja i fleksibilnosti nastave najčešće je spominjan kao najomiljeniji školski predmet. Autorica je na istom uzorku ispitanika, u navedenoj referenci, istraživala motivaciju učenika i školske predmete: spolne razlike među učenicima u kontekstu teorije vrijednosti i očekivanja. Razlike u učeničkoj percepciji predmeta procjenjivala je dimenzijama zanimljivost predmeta, omiljenost, težina predmeta i razumljivost, korisnost za sadašnji život i važnost za budući život učenika. Rezultati istraživanja za tjelesnu i zdravstvenu kulturu upućuju na izrazito veću sklonost dječaka, što je u skladu s kulturalno univerzalnim nalazima o većoj preferenciji dječaka prema sportskim aktivnostima (Stelzer i sur., 2004). Autorica smatra kako bi obrazovna klima, koja bi više pogodovala motivaciji učenika u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, bila učenička suradnja, a ne kompetitivnost te individualizirani pristup u nastavi.

Šumanović (1993) je utvrđivala odnos učenika osmih razreda prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u populaciji učenika osmih razreda slavonske

regije. Rezultati pokazuju kako je 85% dječaka i 54,3% djevojčica rangiralo TZK među tri najomiljenija školska predmeta. 19,5% dječaka i čak 31,7% djevojčica, kada je moguće, izbjegavaju nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. 75% dječaka i 62% djevojčica ne žele da ih se u provedbi nastave TZK odvaja po spolu. Utvrđena je statistički značajna razlika odnosa prema TZK po spolu. Dječacima je, predmet omiljeniji na svim područjima istraživanja.

U istraživanju Harlanda i sur. (2002) učenici su završnoga razreda obveznoga obrazovanja rangirali najvažnije predmete za njihov *sadašnji život*. To su matematika, informatička tehnologija i tjelesni odgoj, a najmanje su im važni umjetnost i glazba. Pri procjenama *preferencija* prema školskim predmetima, dječacima su najomiljeniji tjelesni odgoj, informatička tehnologija i umjetnost. Dječaci više vole tjelesni odgoj od djevojčica.

U međukulturnoj studiji odnosa prema tjelesnom odgoju Stelzer i sur. (2004) navode kako učenici iz Sjedinjenih Američkih Država, Australije, Engleske i Češke imaju općenito pozitivan stav prema tjelesnom odgoju. Dobivene razlike među pojedinim zemljama objašnjavaju razlikama u kurikulumima tjelesnoga odgoja i njegovoj poziciji u sveukupnom školskom programu. U svim ispitivanim zemljama dječaci su imali značajno izraženije pozitivno mišljenje prema tjelesnom odgoju od djevojčica.

Zabukovec i sur. (2002) utvrdili su kako na motivaciju učenika osnovnih i srednjih škola Slovenije na satu tjelesne i zdravstvene kulture značajno utječu kompetitivnost i težina nastavnih zadataka, percepcija učenika o oblicima poučavanja, metodama učenja te odnos učitelja i učenika.

Cilj rada

Osnovni cilj ovoga rada bio je ispitati percepcije učenika osmih razreda osnovne škole prema predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura.

Kako bi se dobio cjeloviti uvid u učeničke percepcije, definirali su se i parcijalni ciljevi istraživanja:

- sastaviti i vrjednovati mjerni instrument –upitnik za procjenu učeničkih percepcija predmeta
- čestice upitnika sažeti u latentnu dimenziju koja može biti valjan kriterij vrjednovanja plana i programa. Dobivena je dimenzija poslužila kao varijabla za utvrđivanje razlika u percepcijama učenika podijeljenih u kategorije nominalnih varijabli: spol, dob, opći uspjeh, ocjena iz TZK, uključenost u izvannastavne sportske aktivnosti u školi, uključenost u sportski klub te samoprocjena triju najomiljenijih školskih predmeta

- LOGIČKOM analizom istaknuti dobre i loše strane predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura iz perspektive učenika osmih razreda osnovne škole.

Metoda

Uzorak ispitanika činilo je 314 učenika (154 učenika i 160 učenica) osmoga razreda, koji pripadaju populaciji učenika osnovnih škola grada Osijeka. Kriterij za odabir osnovnih škola bili su materijalni uvjeti za provedbu programa tjelesne i zdravstvene kulture, što znači da su odabrane škole imale sportsku dvoranu i vanjska igrališta. Svi su učenici pohađali redoviti program tjelesne i zdravstvene kulture.

Za ostvarenje ciljeva ovoga istraživanja sastavljen je mjerni instrument - upitnik, prilagođen predmetu *Tjelesna i zdravstvena kultura* u osnovnim školama. Upitnik se oslanja na motivacijsku teoriju vrijednosti i očekivanja Ecclesa i sur. (2002) te istraživanje koje je 2003. provela Marušić (2006 B). Autorica je na temelju percepcija učenika osmoga razreda vrjednovala tada aktualne nastavne programe osnovnih škola u Republici Hrvatskoj. Dimenzijama: *zanimljivost, razumljivost, težina, korisnost za sadašnji život, važnost za budući život*, koje su korištene u navedenom istraživanju, dodana je u ovom upitniku *omiljenost* predmeta. Navedena se obilježja u sastavljenom upitniku procjenjuju s dvanaest čestica – tvrdnji koje su učenici procjenjivali na Likertovoj skali od pet stupnjeva: potpuno se ne slažem, uglavnom se ne slažem, nisam siguran, uglavnom se slažem i potpuno se slažem. Upitnik sadrži i poseban set od osam nominalnih – klasifikacijskih varijabli kojima su se dobile dodatne informacije o učenicima. Četiri su varijable procijenile spol, dob, opći uspjeh na kraju osmoga razreda i završnu ocjenu iz TZK u osmom razredu. Sa sljedeće tri varijable procijenila se tjelesna angažiranost učenika: *uključenost u školsko sportsko društvo, uključenost u izvanškolsko sportsko društvo i tjelesna aktivnost u slobodno vrijeme*. Osmo je varijabla procijenila tri najomiljenija učenička predmeta u osnovnoj školi. Upitnik ima zadovoljavajuću pouzdanost koja je prikazana u tablici 2.

Podatci su prikupljeni u školama na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture u nazočnosti predmetnoga nastavnika. Učenici su popunjavali anketni upitnik postupno, uz objašnjenje pripremljenih anketara (studenti Učiteljskoga fakulteta u Osijeku koji su položili kineziološke kolegije). Anketiranje je ukupno trajalo dvadeset minuta. Za prikupljanje podataka istraživanja dobivena je dopusnica u skladu sa propisima *Etičkog kodeksa istraživanja s djecom*.

U obradi podataka izračunati su osnovni deskriptivni parametri (aritmetička sredina i standardna devijacija), te frekvencije i postotci po kategorijama procjene. Za utvrđivanje pouzdanosti koristio se koeficijent

Cronbach α , a za faktorsku valjanost faktorska analiza glavnih komponenta. Za utvrđivanje razlika u procjeni predmeta koristila se ANOVA na prvoj glavnoj komponenti.

Rezultati i rasprava

Rezultati deskriptivne statistike prikazani su u tablici 1.

Redni broj čestice		A.S	S.D	% Potpuno se ne slažem	% Uglavnom se ne slažem	% Nisam siguran	% Uglavnom se slažem	% Potpuno se slažem
1	Tjelesni mi je zanimljiv predmet.	4,0	1,2	7,6	7,0	6,7	32,2	46,5
2	Tjelesni mi nije težak.	4,2	1,2	5,4	8,3	7,3	22,6	56,4
3	Tjelesni mi je razumljiv.	4,1	1,1	6,1	1,6	18,8	21,0	52,5
4	Tjelesni mi je koristan za sadašnji život.	4,1	1,2	7,0	5,7	11,8	19,7	55,7
5	Tjelesni mi je važan predmet za moju budućnost.	3,1	1,5	23,6	11,8	20,7	15,0	29,0
6	Tjelesni mi je najomiljeniji predmet u školi.	3,1	1,5	24,8	13,4	13,7	23,2	24,8
7	Kada bi bile zanimljive aktivnosti u ŠSD rado bih se uključio/la.	3,9	1,3	8,0	5,4	20,4	21,3	44,9
8	Želio/la bih da tjelesni imamo više od dva puta tjedno.	3,5	1,6	24,2	6,7	11,8	14,3	43,0
9	Volim ići na nastavu tjelesnog.	3,9	1,4	10,8	6,4	12,7	21,7	48,4
10	Osjećam se	3,9	1,4	11,5	6,7	13,4	21,7	46,8

	sigurnim/om na nastavi.							
11	S lakoćom obavljam zadatke na nastavi.	3,9	1,2	6,7	7,3	13,4	30,9	41,7
12	Kad je god moguće vježbam na tjelesnom.	3,7	1,4	13,7	10,8	10,8	24,5	40,1

Tablica 1. Osnovni parametri i postotci odgovora u kategorijama čestica percepcije učenika osmoga razreda o predmetu: aritmetička sredina (AS), standardna devijacija (SD) te postotci odgovora po kategorijama (%)

Deskriptivna analiza (Tablica 1) upućuje na pozitivan smjer učeničkih percepcija toga predmeta. Njihove se procjene kreću (AS) od kategorije 3 na više. Najviše se učenici slažu (kategorije 4 i 5, čestica 2) da im tjelesna i zdravstvena kultura nije težak predmet. Procjenjuju ga korisnim za sadašnji život, razumljivim i zanimljivim predmetom. Podijeljenih su mišljenja prema korisnosti predmeta za njihov budući život. Iako učenici te dobi nemaju dovoljno izražena mišljenja o svojoj budućnosti, očekivano je da prepoznaju vrijednosti toga predmeta za njihovu budućnost. Aktualni Nastavni plan i program prvi put u svojoj koncepciji definira temeljna teorijska znanja kojima bi učenici uz praktična znanja stvorili navike za tjelesnim vježbanjem i izgrađivali aktivan životni stil usmjeren na kvalitetu svojega zdravlja. U vrjednovanju provedbe aktualnoga nastavnog plana i programa (Šumanović, 2012), nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture Osječko-baranjske županije o temeljnim teorijskim znanjima informiraju učenike uz obradu motoričkih znanja i ne ocjenjuju ih posebno. Stoga izostaju vrijedni učinci kvalitetne novine aktualnoga plana i programa. Tim je činjenicama moguće pojasniti dobivene rezultate u čestici 5.

S tvrdnjom da je TZK njihov najomiljeniji predmet (čestica 6) uglavnom i potpuno se slaže 48% učenika. To je druga čestica s najmanjom AS procjene u tablici 1. Uspoređujući postotke omiljenosti s onim koje su dobivene s istom česticom (84%) na uzorku učenika četvrtih razreda (Šumanović, 2012, 94) može se zaključiti kako učenička omiljenost TZK znatno opada. Iz analize razlika na dimenziji *omiljenost* TZK (Tablica 10), dobivene su značajne spolne razlike. Dječacima je TZK daleko omiljeniji predmet nego djevojčicama. To potvrđuju i rezultati istraživanja Harlanda i sur. (2008) i Marušić (2006). Svakako tu pojavu treba temeljitije istražiti i uzeti u obzir u izradi i provedbi budućega kurikula tjelesne i zdravstvene kulture.

Zanimljivi su rezultati u čestici 7. (Tablica 1.). Čak bi se 46% učenika uključilo u izvannastavne aktivnosti kada bi ponuđeni sadržaji bili zanimljivi. To je još jedna važna činjenica koju treba uzeti u obzir u budućem kurikulu. Analiza neutralne kategorije procjene u Tablici 1. ukazuje na znatan broj učenika koji se nisu opredijelili u svojim procjenama. To se osobito odnosi na čestice 5, 7 i 3. Očito se radi o skupini slabo motiviranih učenika koji nisu uvjereni u vrijednost predmeta, koji sudjeluju u aktivnostima po zadatku pa onda nemaju ni dovoljno izražene stavove prema navedenim karakteristikama predmeta.

Na temelju rezultata prikazanih u Tablici 1. može se zaključiti kako većina učenika voli tjelesni zato što im je lak, zanimljiv, razumljiv i koristan za njihov sadašnji život. Na nastavi se osjećaju sigurnima i zadatke obavljaju s lakoćom. Na žalost, trećina učenika ne prepoznaje vrijednost TZK za budućnost, ne ocjenjuje ga najomiljenijim predmetom u školi, ne žele ga više od dva puta tjedno, a na nastavi se pretjerano ne trude. Iz analize razlika po spolu utvrđeno je veće zadovoljstvo predmetom kod dječaka. Očito je kako se radi o dijelu djevojčica koje nisu zadovoljne s programom toga predmeta. Slični su rezultati dobiveni i u istraživanjima Šumanović, 1993; Harlanda i sur. 2002; Stelcera i sur. 2004; Marušić, 2006. U izradi budućih programa toga predmeta, kao i u njegovoj provedbi, nužno je, u većoj mjeri nego dosad, prilagoditi program zanimanjima i željama učenica osnovne škole. Rezultati pouzdanosti mjernoga instrumenta prikazani su u Tablici 2.

Broj čestica	12
Prosječna korelacija	0,35
Spearman-Brown	0,86
Objašnjena varijanca (λ_1)	4,97
Proporcija objašnjene varijance	0,41
Cronbach (α)	0,87

Tablica 2. Percepcije učenika osmoga razreda prema predmetu: analiza pouzdanosti mjernoga instrumenta

Postignuta je razina pouzdanosti od 0,86 s prosječnom korelacijom od 0,35. Izolirana latentna dimenzija objasnila je 41% zajedničke varijance podskupa. Rezultati upućuju na dobru pouzdanost mjernoga instrumenta. Rezultati faktorske analize prikazani su u Tablici 3.

Redni broj čestice		F ₁	h ²	SMC
9	Volim ići na nastavu tjelesnog.	-0,85	0,73	0,71
1	Tjelesni mi je zanimljiv predmet.	-0,78	0,60	0,55
8	Želio/la bih da tjelesni imamo više od	-0,76	0,58	0,59

	dva puta tjedno.			
6	Tjelesni mi je najomiljeniji predmet u školi.	-0,72	0,53	0,47
5	Tjelesni mi je važan predmet za moju budućnost.	-0,71	0,50	0,50
10	Osjećam se sigurnim/om na nastavi.	-0,66	0,44	0,38
4	Tjelesni mi je koristan za sadašnji život.	-0,64	0,41	0,41
3	Tjelesni mi je razumljiv.	-0,62	0,39	0,33
11	S lakoćom obavljam zadatke na nastavi.	-0,60	0,35	0,34
2	Tjelesni mi nije težak.	-0,42	0,17	0,23
7	Kada bi bile zanimljive aktivnosti u ŠSD rado bih se uključio/la.	-0,37	0,14	0,12
12	Kad je god moguće vježbam na tjelesnom.	-0,34	0,11	0,12

Tablica 3. Percepcije učenika osmogarazreda prema predmetu: korelacije čestica s izoliranom latentnom dimenzijom (F_1), komunaliteti (h^2) i multiple korelacije (SMC) svake čestice sa skupom preostalih čestica

Sve čestice koje procjenjuju *odnos učenika prema predmetu* imaju značajne korelacije s dimenzijom i istoga su smjera. Osobito su izražene korelacije čestica koje procjenjuju omiljenost, zanimljivost i korisnost predmeta. Navedene karakteristike u funkciji su procjene motivacije učenika za predmet. Faktorska analiza pokazuje da su trud koji učenici trebaju uložiti, kao i nastavni sadržaji, manje presudni u definiranju njihova odnosa prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi. Dobivenu se dimenziju moglo interpretirati kao *omiljenost predmeta*.

Sa skupom od osam nominalnih varijabli prikupljeni su podatci o učenicima: spol, školski uspjeh, tjelesna angažiranost te omiljenost predmeta.

		f	%
Opći uspjeh	Dovoljan	3	1,0
	Dobar	43	13,7
	Vrlo dobar	119	37,9
	Odličan	149	47,5
Ocjena iz TZK u 8. razredu	Nedovoljan	0	0
	Dovoljan	5	2,0
	Dobar	13	4,1
	Vrlo dobar	53	16,9
	Odličan	243	77,4
Dnevna tjelesna aktivnost učenika 8. razreda izvan škole	Do pola sata	45	14,3
	Jedan sat	91	29,0

	Više od 1 sata	178	56,7
Uključenost učenika 8. razreda u školsko športsko društvo	Ne	276	87,9
	Da	38	12,1
Uključenost učenika 8. Razreda u sportska društva	1. Ne	204	65,0
	2. Da	110	35,0
Omiljenost TZK	3. mjesto	77	24,53
	4. mjesto	41	13,06
	5. mjesto	39	12,42

Tablica 4. Frekvencija odgovora prema kategorijskim varijablama

Dominantne su kategorije vrlo dobrih i odličnih učenika (Tablica 4.). Rezultati istraživanja potvrđuju poznatu činjenicu o velikom broju izvrsnih učenika na kraju osnovnoškolskoga obrazovanja.

Uz visoki opći uspjeh učenika (Tablica 4.), ne čudi distribucija ocjena iz predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura. Takozvane odgojne predmete u osnovnoj školi, prema preporukama *Pravilnika o ocjenjivanju* (MZOŠ), treba vrjednovati u skladu s mogućnostima i sposobnostima učenika. Učitelji najčešće prihvaćaju preporuku o *blažem stavu*, prema kojemu se i ponašaju u procesu vrjednovanja predmeta. Uglavnom, moguće je zaključiti kako su ocjene koje učenici postižu općenito visoke, i posebno visoke u ovome predmetu. Iako sposobnosti učenika nisu jedini kriterij vrjednovanja učenika u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, trend opadanja sposobnosti u koliziji je s ocjenama učenika.

Više od jednoga sata dnevno, prema rezultatima ovoga istraživanja, aktivno je u igri i tjelesnim aktivnostima izvan škole oko 57% učenika. Čak ih je 43% dnevno aktivno najviše jedan sat. Sjedilački način života uhvatio je maha i u populaciji osnovnoškolskih učenika. Mogućnosti za bavljenje različitim izvanškolskim aktivnostima, televizija i informatička tehnologija, veliki su izazov učenicima na koje ih dodatno motivira društvo, stoga ne čudi što nemaju vremena za igru i tjelesne aktivnosti.

Svega je 12% učenika uključeno u aktivnosti školskoga sportskog kluba. Podatci *Strategije razvoja školskog športa od 2009-2014* (MZOŠ, 2009) pokazuju da je u Republici Hrvatskoj u školska sportska društva uključeno svega 22% učenika osnovnih škola. Podatci nadalje upućuju na nešto veću uključenost dječaka (22% dječaka, 18% djevojčica).

Mali broj učenika uključenih u školska sportska društva moguće je objasniti podacima procjene čestice 7. upitnika „*Kada bi bile zanimljive aktivnosti u školskom športskom društvu, rado bih se uključio/la*“ (Tablica 1). Školsko sportsko društvo očigledno treba pružiti učenicima raznovrsnije sadržaje i biti bolje organizirano. Osobito stoga što se prvi put u aktivnosti sportskoga društva škole, prema aktualnom planu i programu, mogu uključiti

svi učenici bez obzira na predznanja i sposobnosti. Očito je kako se novina u planu i programu nije najbolje iskoristila u školskoj praksi.

Podatci o učeničkoj uključenosti u sportska društva izvan škole (tablica 4), dodatno pojašnjavaju prethodne tvrdnje. Očito je kako izvannastavne tjelesne aktivnosti nisu dovoljno atraktivne za učenike pa se oni radije uključuju u klubove izvan škole. Ako se želi oživjeti školski sport kao vrijedna aktivnost mladih, škole trebaju ponuditi zanimljivije sportske sadržaje i kvalitetniju organizaciju školskih natjecanja.

Pokazatelji tjelesne angažiranosti učenika osmih razreda, prikazani u Tablici 4, pokazuju kako su se igra i općenito tjelesne aktivnosti učenika uvelike promijenili u posljednja tri desetljeća. Mladež se sve manje može vidjeti na ulicama u slobodnoj, spontanoj, (motoričkoj) igri. Redovito aktivni učenici uključeni su u školska sportska društva (12%) i/ili sportska društva izvan škole (35%). Sve navedene mogućnosti tjelesne angažiranosti upućuju na relativno mali broj tjelesno aktivnih učenika. Cilj aktualnoga nastavnog plana i programa usmjeren je na osposobljavanje učenika za teorijska i motorička znanja koja bi im trebala omogućiti samostalno tjelesno vježbanje radi veće kvalitete življenja. Rezultati istraživanja tjelesne angažiranosti učenika osmih razreda Osječko-baranjske županije upućuje na skromnu realizaciju cilja predmeta.

Od ukupnih rezultata učeničkih preferencija prema školskim predmetima, prikazani su rezultati onih učenika koji su tjelesnu i zdravstvenu kulturu vrjednovali na jedno od prva tri mjesta.

Omiljenost Tjelesne i zdravstvene kulture među učenicima 8. razreda prokazana je (Tablica 4.) rangom pozicije prva tri najomiljenija školska predmeta. Rezultati istraživanja Šumanović (2012) pokazuju da su postotci odgovora u kategorijama iste klasifikacijske varijable na uzorku učenika četvrtih razreda mnogo veći (84,6%). Premda postotak opada, tjelesna i zdravstvena kultura učenicima je osmih razreda još uvijek najomiljeniji školski predmet. Te bi činjenice nastavnici kineziolozi trebali u većoj mjeri koristiti u svom radu ako žele ostvariti cilj nastavnoga plana i programa.

Analize razlika u percepcijama učenika osmih razreda učinjene su uz pomoć ekstrahirane dimenzije *omiljenosti* tjelesne i zdravstvene kulture i učenika podijeljenih u kategorije nominalnih varijabli. Prikazani su samo oni rezultati za koje su dobivene značajne razlike u procjenama učenika.

Omiljenost predmeta				
	N	AS	SD	p
Učenice	160	0,28	1,05	0,00
Učenici	154	-0,29	0,85	
Ocjena = 3	13	0,77	0,96	0,00
Ocjena = 4	53	0,51	0,97	

Ocjena = 5	243	-0,15	0,95	
DTAIS = ½ sata	45	0,68	1,02	0,00
DTAIS = 1 sat	91	0,13	1,04	
DTAIS = više od 1 sat	178	-0,24	0,87	
Nisu uključeni u Š.D.	276	0,11	1,00	0,00
Uključeni u Š.D.	38	-0,78	0,50	
Omiljeni predmet - matematika	94	0,27	1,04	0,00
Omiljeni predmet – nije matematika	220	-0,12	0,96	
Omiljeni predmet – TZK	157	-0,48	0,72	0,00
Omiljeni predmet – nije TZK	157	0,48	1,00	
Omiljeni predmet- strani jezik	242	-0,09	0,98	0,00
Omiljeni predmet – nije strani jezik	72	0,30	1,01	

Tablica 5. Analize razlika prema dimenziji omiljenost predmeta s obzirom na kategorijske varijable (ANOVA)

Kao što se vidi u Tablici 4, postoje statistički značajne spolne razlike ($F=26,95$; $p=0,00$), pri čemu dječaci imaju bolje mišljenje prema predmetu od djevojčica. Dječaci više od djevojčica vole sudjelovati u nastavi, predmet im je zanimljiv, ističu kako bi ga željeli imati više od dva puta tjedno i smatraju ga najomiljenijim predmetom u školi. Opće je poznato da nastavu ovoga predmeta većinom izvode nastavnici muškoga spola. 65% ih je u školama Osječko-baranjske županije. Program tjelesne i zdravstvene kulture u višim je razredima posebno koncipiran za učenike i posebno za učenice. Razlike su osobito izražene u sadržajima ritmičkih i plesnih struktura. Muški su nastavnici u svojoj temeljnoj izobrazbi nedovoljno pripremljeni za rad s učenicama, što je mogući razlog dobivenim spolnim razlikama u omiljenosti predmeta.

Univarijatne analize razlika pokazuju (Tablica 5.) da učenici koji imaju izvrsnu ocjenu iz TZK, imaju više nego ostale kategorije učenika ($F=14,64$; $p=0,00$) pozitivno mišljenje prema predmetu. Naknadnom *post hoc* analizom utvrđeno je kako se razlikuju učenici s ocjenom 3 i 5 ($p=0,03$) i ocjenama 4 i 5 ($p=0,01$) dok među učenicima s ocjenom dobar i vrlo dobar nema značajnih razlika.

Razlike u količini dnevne tjelesne aktivnosti u slobodno vrijeme (DTAIS) značajno utječu na mišljenja učenika prema predmetu (tablica 5). Dodatnim je *post hoc* testom utvrđeno kako se sve tri skupine značajno razlikuju, 1. i 2. skupina ($p=0,01$), 1. i 3. skupina ($p=0,00$) i 2. i 3. skupina ($p=0,029$). Najaktivniji učenici najviše vole ići na nastavu tjelesnoga, žele ga češće u nastavi, tjelesni im je najomiljeniji predmet i jako važan za njihovu budućnost.

Univarijantni testovi razlika (Tablica 5) pokazuju kako su u tjelesnim aktivnostima sportskoga društva u školi uključeni oni učenici koji izraženije pozitivno procjenjuju ovaj predmet ($F=28,49$; $p=0,00$).

Učenici kojima je matematika najomiljeniji predmet imaju manje izraženo pozitivno mišljenje prema ovome predmetu - ANOVA ($F=9,66$; $p=0,00$). Nastavnici tjelesne i zdravstvene kulture moraju pronaći načine motiviranja te skupine učenika. Moguće je, uz praktične aktivnosti, u većoj mjeri, koristiti teorijska znanja koja objašnjavaju svrhu i vrijednosti ovoga predmeta.

Univarijantni testovi razlika (Tablica 5), pokazuju da se učenici kojima je TZK jedan od tri najomiljenija predmeta, značajno razlikuju ($F=94,54$; $p=0,00$) u mišljenjima prema dimenziji omiljenost predmeta.

Tjelesna i zdravstvena kultura manje je važan i omiljen predmet i učenicima koji vole strani jezik, na što upućuju rezultati univarijantnih analiza (Tablica 5) ($F=7,00$; $p=0,01$).

Rezultati analiza razlika upućuju na zaključak kako su učenici koji imaju značajno izraženo pozitivno mišljenje prema predmetu oni koji su muškoga spola, koji u većoj mjeri participiraju različite oblike tjelesnih aktivnosti i postižu bolje ocjene iz ovoga predmeta.

Vrjednovanje aktualnoga plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture, logičkom analizom, iz perspektive učenika osmih razreda osnovnih škola iz Osijeka upućuje na sljedeće zaključke:

- mali broj tjelesno angažiranih učenika upućuje na skromnu realizaciju cilja nastavnoga plana i programa, koji se odnosi na osposobljavanje učenika na samostalnu primjenu teorijskih i motoričkih znanja
- programski sadržaji trebaju biti zanimljiviji i primjereniji populaciji učenika osnovne škole
- teorijska znanja koja su definirana u nastavnom planu i programu, treba obrađivati u nastavi odvojeno od obrade motoričkih znanja. Time bi predmet dobio na težini i vrijednosti.

Zaključak

Analiza procjene plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim školama Osijeka, koja je učinjena na temelju percepcija učenika osmih razreda daje i određene smjernice za izradu budućega kurikula. Posebno se to odnosi na *težinu* predmeta. Većini je učenika TZK iznimno lagan predmet, u kojem slabo prepoznaju vrijednosti za njihov budući život i nedovoljno su angažirani u bilo kojim oblicima tjelesnih aktivnosti. Logički je moguće zaključiti kako se na promatranoj populaciji nedovoljno ostvaruje cilj

samoga predmeta. Temeljna teorijska znanja koja bi učenicima trebala omogućiti kognitivni aspekt mišljenja prema tjelesnom vježbanju, nisu dovoljno snažno doprla do učenika. Trend opadanja *omiljenosti* predmeta u višim razredima osnovne škole neophodno je zaustaviti. To je osobito potrebno u populaciji djevojčica i onih učenika kojima su matematika i engleski jezik najomiljeniji školski predmeti.

Literatura:

1. Ajduković, M., & Kolesarić, V. (2003). Etički kodeks istraživanja s djecom. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži; Vijeće za djecu Vlade Republike Hrvatske.
2. Baranović, B. et al. (2006). *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive*. Zagreb: Znanost i društvo.
3. Cecić Erpić, S., Boben, D., Škof, B., & Zabukovec, V. (2002). Razlike u motivaciji učenika na satu tjelesne i zdravstvene kulture. In D. Milanović & F. Prot (Ed.), *Proceeding Book of the 3rd International Scientific Conference „Kinesiology – New Perspectives“*, Opatija (pp. 141-144). Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.
4. Eccles, J., & Harold, R. D. (1991). Gender differences in sport involvement: Applying the Eccles expectancy value model. *Journal of Applied Sport Psychology*, 3, 7-35.
5. Findak, V., & Neljak, B. (2006). Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije. In V. Findak (Ed), *Zbornik radova 15. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Rovinj* (pp.16-23). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
6. Hardman, K. (2008). Physical Education in schools. Global perspective. *Kinesiology*, 40(1), 5-28.
7. Harland, J., Moor, H., Kinderand, M., & Ashworth, K. (2002). *Is the curriculum working?* Northern Ireland: NFER.
8. Horvat, V., Prskalo, I., & Neljak, B. (2006). Hrvatski nacionalni obrazovni standard za tjelesnu i zdravstvenu kulturu. *Metodika*, 7(1), 123-131.
9. Knjaz, D., Rupčić, T., Tvorek, A., Borčić, Lj., & Borčić, M. (2008). Prilog analizi odnosa učenika prema nastavi i programu tjelesne i zdravstvene kulture. In V. Findak (Ed), *Zbornik radova 17. ljetne škole kineziologa RH, Rovinj* (pp. 316-319). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
10. Marušić, I. (2006.a). Motivacija i školski predmeti: spolne razlike među učenicima u kontekstu teorije vrijednosti i očekivanja. In B. Baranović (Ed), *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive* (pp. 219-253). Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
11. Marušić, I. (2006.b). Nastavni programi iz perspektive učenika. In B. Baranović (Ed.), *Nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj: različite perspektive* (pp. 181-217). Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

12. Vican, D. & Milanović Litre, I. (2006). *Nastavni plan i program za osnovne škole*. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa Republike Hrvatske.
13. Republika Hrvatska. (2009). *Strategija razvoja školskog športa u RH od 2009 – 2014*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatski školski športski savez.
14. Fuchs, R. , Vican, D. & Milanović Litre, I. (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.
15. Stelcer, J. M., Fenster, M. J., & Langford, G. (2004). Attitudes towards physical education: A study from four countries: Austria, Czech Republic, England and USA. *College Student Journal*, 38, 171-178.
16. Šumanović, M. (1993). Odnos učenika prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi. In V. Findak (Ed), *Zbornik radova 2. ljetne škole pedagoga fizičke kulture Hrvatske, Rovinj* (pp. 141-143). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
17. Šumanović, M. (2012). *Evaluacija provedbe nastavnog plana i programa tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi*. (Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
18. Zabukovec, V., Škof, B., Boben, D. & CeciĆ Erpić, S. (2002). Motivacija na satu tjelesne i zdravstvene kulture. In Dragan Milanović & Franjo Prot (Eds), proceeding book of 3th Internacional Scientific Conference „Kineziology – New perspectives“ (pp. 137 -140). Zagreb: Faculty of Kineziology.

PHYSICAL EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF EIGHTH-GRADERS

Summary: The research aimed to explore the primary students' perception of Physical Education (P.E.). The sample consisted of 314 students (154 boys and 160 girls) in the eighth grade of primary schools in Osijek, Croatia. A questionnaire containing twelve items was designed for this purpose. The items referred to the subject as being interesting, comprehensible, difficult, useful for life now, useful for life in the future and popular. The obtained data was analysed by the use of descriptive statistics, factor analysis, ANOVA and post hoc analysis.

Results suggest that the majority of students find P. E. to be easy, interesting, comprehensible and useful for their life now. They feel safe during the classes and easily complete their tasks. One third of students do not recognise its usefulness for their life in the future, it is not their favourite subject, they would not like to have it more than twice a week, and they do not put much effort in it. The factor analysis reduced items to one dimension defined as popularity of the subject. It served as a variable used to determine the differences in students' perception based on independent variables. Very positive attitudes are found in boys and students that are more physically active. Students that do not like P.E. as much are girls and students whose favourite subjects are Maths and foreign language.

Keywords: primary school, Physical Education, students' perception.

SPORTUNTERRICHT AUS DER PERSPEKTIVE DER ACHTKLÄSSLER

Zusammenfassung: Das Hauptziel dieser Studie war die Bestimmung der Wahrnehmung von Achtklässlern zum Sportunterricht in der Grundschule. Die Stichprobe umfasste 314 Schüler (154 Schüler und 160 Schülerinnen) der achten Klasse der Grundschulen in Osijek, Kroatien. Es wurde ein Instrument -Fragebogen mit zufrieden stellender Verlässlichkeit konstruiert, der mit zwölf Elementen die Wahrnehmung des Schulfaches in Merkmalen einschätzte: *das Interesse, die Verständnis, die Schwierigkeit, die Nützlichkeit für das gegenwärtige Leben, die Wichtigkeit für das zukünftige Leben und die Beliebtheit* des Schulfaches. Bei der Datenbearbeitung wurde die deskriptiven Statistik, die Faktorenanalyse, die Varianzanalyse ANOVA und die post-hoc-Analyse verwendet.

Die Ergebnisse zeigen, dass die meisten Studenten das Schulfach mögen, weil es einfach, interessant, verständlich und nützlich für ihr gegenwärtiges Leben ist. Sie fühlen sich im Unterricht sicher und bewältigen die Aufgaben mit Leichtigkeit. Ein Drittel der Schüler erkennt die Wichtigkeit des Schulfaches für die Zukunft nicht, das aber auch nicht zu ihren Beliebtsten zählt, sie wollen es nicht mehr als zweimal pro Woche, und sie bemühen sich im Unterricht nicht besonders. Mit Hilfe der Faktorenanalyse wurde eine Dimension erhalten, die als *Beliebtheit* des Schulfaches definiert wurde. Die erhaltene Dimension diente als Variable mit deren Hilfe die Unterschiede in der Wahrnehmung der Schüler bestimmt wurden, und die in Kategorien von Kriterien-Variablen aufgeteilt wurden. Es gab Unterschiede in der Wahrnehmung der Schüler. Eine extrem positive Einstellung haben Jungen und Schüler, die körperlich aktiver sind. Bei den Mädchen und den Schülern, deren Lieblingsfächer Mathematik und Fremdsprache sind, war der Sportunterricht weniger beliebt.

Schlüsselbegriffe: Grundschule, Sportunterricht, Wahrnehmung der Schüler.